

Museum Perron Oost 2020

Exposities, audioportretten, alternatieve vrijheidsmaaltijd en online verhalencafe.

Inleiding

Net als veel andere culturele organisaties heeft ook Museum Perron Oost vanwege de coronamaatregelen in 2020 minder publiek kunnen ontvangen en zijn sommige activiteiten verschoven naar 2021. De kunstschooldagen konden helaas niet plaatsvinden. Ook de bijeenkomst in het IISG rondom de Ranchi hebben we verplaatst naar najaar 2021. Gelukkig is het Museum zo gelegen dat de tentoonstellingen 24/7 coronaproof te bezichtigen zijn vanaf het monumentale perron. Ook hebben we bepaalde activiteiten, zoals het verhalen cafe, online laten plaatsvinden. We zijn verheugd dat we toch een jaarprogramma met exposities en (online) activiteiten hebben kunnen programmeren.

1: Expositie De Ranchi Baby's 13 december 2019 t/m eind maart 2020

In 1950 kwam de Ranchi, een schip vol baby's, aan op de Javakade in Amsterdam. Vijfendertig vrouwen schonken tijdens de reis van Jakarta naar Amsterdam het leven aan zevenendertig baby's. Stoomschip Ranchi is één van de schepen waarmee Indische-Nederlanders vertrokken vanuit Indonesië, nadat de voormalige kolonie onafhankelijk is geworden van Nederland. De Ranchi is nog maar net uit het zicht van de haven van Tandjong Priok als op 29 augustus 1950 de eerste baby ter wereld komt. Als het schip ongeveer een maand later aanmeert aan de Javakade in Amsterdam zijn er 37 kinderen geboren. Allemaal kinderen van militairen. Dertien daarvan zijn vernoemd naar het schip dat hen vervoerde. De reis stond voor een nieuw begin, maar ook voor een afscheid. Radiomaker Joost Wilgenhof besloot om de Ranchi baby's op te sporen. Onder het ogenschijnlijk rooskleurige verhaal van de drijvende kraamkliniek gaan familiegeschiedenissen schuil die het dekolonisatieproces van Indonesië en Nederland bloot leggen.

De tentoonstelling is samengesteld door Joost Wilgenhof i.s.m. Annemaria Ranchita, de dochter van Eveline Ranchi, een van de Ranchi baby's die op het schip geboren is. Van Annemiek den Houdijker kregen we het Ranchi Gedenkboek, Margareth Leidelmeijer van het Indisch Herinneringscentrum leverde de Indië kaart. Ook kwam er informatie van Peter Miebies die een blog schreef over de Ranchi: <https://patmcast.blogspot.com/2019/08/ss-ranchi-70-jaar-geleden.html>

De expositie opende al in 2019 en was onderdeel van het jaarprogramma Van Heinde en Ver. Bezoekers geschat 500 er komen ook bezoekers vanuit heel Nederland naar Perron Oost. Zij hebben veelal een connectie met de families die op de Ranchi zaten.

2: expositie, online verhalen café en alternatieve vrijheidsmaaltijd - 75 jaar vrede 75 jaar vrijheid mei t/m juli 2020

In het kader van 75 jaar vrijheid was in het museum de expositie ‘Meer was er niet’ te zien. **Expositie ‘Meer was er niet’ van Aleida Leeuwenberg te zien van mei t/m juli.** Ze heeft het museum ingericht met een interieur uit 1945. Door grote kijkgaten op de ramen kon je vanaf het perron naar binnen kijken. De expositie was te zien van mei t/m juli 2020.

Verhalencafé: Bewoners werden uitgenodigd hun verhaal over 75 jaar vrede en vrijheid te delen met ons. Deze werden vervolgens geplaatst op www.museumperronoost.nl. Vanwege corona hebben we het verhalen café online gehouden. De expositie van Aleida was 24/7 te zien vanaf het monumentale perron, en had dus zodoende geen last van de coronamaatregelen. Ook hebben we vrijheidssoep rondgebracht aan 60 bijzondere buurtbewoners. Dit hebben we gedaan i.s.m. Buurt Coöperatie de Eester en het Amsterdamse 4 en 5 mei comité. Het stadsdeel en het Amsterdamse 4 en 5 mei comité steunden ons financieel. Vijf buurtbewoners hebben een nieuw verhaal geschreven en gedeeld, zie twee voorbeelden daarvan op de volgende bladzijde. Naar schatting 300 mensen hebben de expositie bekeken.

Vrijheid 75 jaar later

Ik ben na de tweede wereldoorlog geboren, van de generatie die de verhalen hoorde. Een van die verhalen is me altijd bijgebleven. Mijn familie had een klein hotel dat in het laatste oorlogsjaar door de Duitse bezetter als kwartier was opgeëist. Mijn moeder vertelde dat de kok haar vaak extra eten toespeelde en aardig voor hen was. Hij vertelde op een dag dat hij na de oorlog graag als burger wilde terugkomen, zonder uniform. Die belofte heeft hij gehouden, 2 jaar na de bevrijding kwam hij op bezoek, als mens, als individu met een naam. En mijn moeder begreep het belang en waardeerde dat. Allebei gingen ze daarmee tegen de stroom in.

75 jaar later hebben we zulke verhalen nog steeds nodig, van mensen die door kleine humane acties een groot verschil maken. In 2020 zien we dat het nationalisme weer de kop heeft opgestoken, hier in Nederland en elders in de wereld. Zonder gêne worden vooroordelen gebruikt om te veroordelen. Een angst voor de vreemdeling wordt (weer) gevoed om verdeling te zaaien, om mensen tot vijanden te verklaren.

Ieder individu echter, die zich hierdoor niet laat meeslepen maakt het persoonlijke politiek. Samenleven, samen eten en vriendschappen zijn de beste signalen tegen discriminatie, racisme en haat. Tegen de wij-en-zij polarisatie. Vrijheid is de moed om tegen de stroom in je eigen menselijkheid te bewaken.

Liesbeth van der Hoogte

Wat is Vrijheid?

Een vraag die sinds het bezoek van COVID-19 aan ons (vrije) land heel relevant is. Voor het eerst in mijn 26-jarig bestaan op deze aardbol wordt in Nederland met oorlogstaal gesproken. Een situatie waarvan we, of in ieder geval ik dacht, dat het ons niet meer zou overkomen. Het maakt mij ervan bewust dat vrijheid voor de meeste mensen in Nederland iets vanzelfsprekends is. We hebben ons zelf de luxe verschaft om daar maar één keer per jaar over na te hoeven denken. Maar is die vrijheid wel echt zo vanzelfsprekend? Met de 1.5 meter - samenleving voelt het alsof iets van ons afgepakt is. Het recht op onderwijs, het recht op goede zorg, bewegingsvrijheid? In korte tijd is de toekomst en het leven onzeker geworden. Wat vanzelfsprekend leek, blijkt toch niet zo vanzelfsprekend te zijn. Het interessante aan corona is dat hierdoor niet alleen de betekenis van vrijheid bevraagd wordt, maar dat het ons ook dwingt na te denken over wat het betekent om je vrij te voelen. Waar wringt het om verplicht in loc down te moeten gaan? Bij het nadenken over wat vrijheid in deze tijd voor mij betekent, kwam ook een andere vraag naar boven. Hebben we onszelf als mens - of in iedere geval een bepaalde groep - niet te veel vrijheid toegeëigend? Ik wilde iets gaan schrijven over dat vrijheid niet individueel is, maar collectief vormgegeven wordt. Alleen begon ik mij toen af te vragen "wat is het collectief"? Zijn dat de mensen in mijn omgeving? De mensen in Nederland? De hele mensheid? Of tellen ook de dieren, planten, bomen en al het andere wat op aarde leeft mee? Wie hebben er eigenlijk allemaal recht op vrijheid? Het antwoord op deze vraag heeft gevolgen voor de invulling ervan. Kijk ik naar mijn eigen buurt, dan zag ik op gegeven moment groepen mensen met elkaar samen voetballen. Nu kun je zeggen dat dit eigen verantwoordelijkheid is, maar zo simpel ligt het niet. Het belemmerde ook de veiligheid van andere bewoners die niet meer naar buiten durfden te gaan. Vrijheid is daarom voor mij iets dat je samen creëert; alles wat je doet heeft consequenties voor de

ander. Niet dat we nu netjes maar alle regels moeten volgen. Het gaat mij om het principe dat ik me vrij en veilig kan voelen, doordat anderen ook rekening met mij houden.

Als het collectief betrokken wordt op al het leven op aarde, dan kan het coronavirus gezien worden als een gevolg van het menselijk handelen. We willen altijd meer en hebben in de loop van jaren het leefgebied van dieren steeds meer ingeperkt, waardoor ze steeds dichterbij elkaar en op de mens zijn gaan leven. Het inperken van de vrijheid van dieren maakt het overspringen van virussen makkelijker en corona is dan eigenlijk ook een kwestie van vrijheid. Van hoe we met elkaar en de natuur samenleven. Vrijheid is niet onbegrensd

Arnon Grunberg verwoordde het mooi: "we hebben kennis van het verleden nodig om te kunnen weten wie we zijn." Herdenken en bezinning zijn daarom in deze tijden extra belangrijk. Voor mij zitten we als samenleving al een tijd op een breekpunt waarin we niet alleen moeten bepalen wie we zijn, maar vooral ook wie we willen zijn. De geschiedenis is nooit voltooid en deze tijd biedt ons de kans om te bepalen welk verhaal wij over onszelf willen vertellen.

Een verhaal dat mij onlangs is bijgebleven ging over een man uit de Tweede Wereldoorlog. Ondanks dat deze man niet veel bezat, deelde hij toch zijn eten met vreemden. De reden hiervoor? Door het delen van zijn eten voelde hij meer steun dan door het voor zichzelf te houden. Want door het delen van zijn eten voelde hij zich mens. Ik hoop dat de coronacrisis deze boodschap ook duidelijk maakt. De enige stap vooruit is door onszelf als een "wij" te zien. Vrijheid is daarbij een keuze van hoe je wil leven in relatie tot de ander, tot je omgeving. Vrijheid is geen individueel goed dat je alleen voor jezelf kan opeisen. Vrijheid kan alleen bestaan in gezamenlijkheid en respect voor alles wat leeft.

Kay de Vries
5 mei 2020

3: Expositie Hangar Oost 7 augustus t/m 25 september 2020

Orna Wertman,

Hangar Oost, Monument voor het vliegtuig

Over deze expositie:

Sinds de Bijlmerramp in 1992 gebruikt Orna 'het vliegtuig' als metafoor voor o.a. reizen en fatalisme. Het zou goed zijn om, wanneer we uit deze crisis komen, het vliegverkeer enige beperkingen op te leggen. Dat we bewuster worden van ons vlieggedrag, wat sommige mensen al deden (weet u nog, vliedschaamte). En als we door terug te denken aan deze periode, af en toe een rustpauze (dus geen vliegvakantie) inlassen, wat doen we met het vliegverkeer?

De rust, schone lucht, niets hoeven en niks moeten is best prettig voor een tijd. Maar willen we onze vrijheid beperken? We willen reizen, vrij kunnen bewegen naar andere landen voor werk of plezier. Oplossingen, hoelang deze situatie voortduurt, hoe de vliegtuigindustrie zich zal herpakken zijn nog onbekend. Er worden nu al oude toestellen gedumpt. Vele vliegtuigmaatschappijen zullen sneuvelen. Zal er minder gevlogen worden of zal juist weer de drukte explosief toenemen? In ieder geval zijn de algemene prognoses dat na deze crisis anderhalf jaar nodig is om enig economisch

herstel te merken. De rijen geparkeerde vliegtuigen die sinds de uitbraak van de coronacrisis aan de grond staan symboliseren (voor Orna) deze periode.

Een Monument voor het Vliegtuig is een sculptuur/object met verschillende vliegtuigmodellen. Een object dat deze periode symboliseert en zeker nog een paar jaar een issue zal blijven. Opgestapelde vliegtuigen in rijen die nutteloos maar staan te staan. Sinds De Bijlmerramp in 1992 is Orna met 'het vliegtuig' bezig als metafoor voor o.a. reizen en fatalisme. Het zou goed zijn om, wanneer we uit deze crisis komen, het vliegverkeer enige beperkingen op te leggen. Dat we bewuster worden van ons vlieggedrag- wat sommige mensen al deden (weet u nog, vliedschaamte). En als we door terug te denken aan deze periode, af en toe een rustpauze (dus geen vliegvakantie) inlassen.

Er komt in de expositieruimte een paar objecten met vliegtuigen en een paar fotocollages: vliegtuigen en mensen. Tevens presenteert Orna haar nieuwe boek: 'I was in Japan'. Een reisverslag van haar laatste reis eind vorige jaar, voor deze corona crisis.

Aandacht in de krant (Parool) Bezocht door de buurtgids met groep van ongeveer 15 personen per keer op 5 en 19 augustus.

Totaal aantal bezoekers geschat op 310

4 : Expositie met audiotour - Reis van de Ranchi 2 oktober t/m 12 december 2020

Het programma rond de Ranchi is een langlopend project.

Stoomschip Ranchi is één van de schepen waarmee Indische Nederlanders vertrokken vanuit Indonesië, nadat de voormalige kolonie onafhankelijk is geworden van Nederland. De Ranchi is nog

maar net uit het zicht van de haven van Tandjong Priok als op 29 augustus 1950 de eerste baby ter wereld komt. Als het schip ongeveer een maand later aanmeert aan de Javakade in Amsterdam zijn er 37 kinderen geboren. Allemaal kinderen van militairen. Dertien daarvan zijn vernoemd naar het schip dat hen vervoerde. De reis stond voor een nieuw begin, maar ook voor een afscheid. Radiomaker Joost Wilgenhof besloot om de Ranchi baby's op te sporen. Hij traceerde 36 van de 37 baby's (negen daarvan zijn overleden) en daarnaast vond hij ook andere Ranchi-passagiers met bijzondere verhalen. Uit de gesprekken die Joost voerde blijkt dat onder het ogenschijnlijk rooskleurige verhaal van de drijvende kraamkliniek pijnlijke familiegeschiedenissen schuilgaan die het dekolonisatieproces van Indonesië en Nederland bloot leggen.

Van **2 oktober t/m 12 december** was in het perronhuisje werk te zien van Wim Salki.

A Monument for my dearest father (Who had to live twice)

De vader van Wim is op 14-jarige leeftijd met de Ranchi naar Nederland gekomen

Over zijn vader schrijft hij het volgende:

“Ik Tommy Salki, geboren 2 maart 1936 als zoon van een beroepsmilitair. Mijn leven wordt al heel vroeg geregeerd door oorlogen. Japan bezet Indië, mijn vader komt in een kamp. Wij kinderen, mijn zusjes 3 en 4 jaar oud. Ik ben 5 jaar. Wij begrijpen er niets van, mijn moeder is weg, later hebben we vernomen dat mijn moeder door de Jappen is vermoord. Na de bevrijding werden we door mijn vader opgehaald, maar het duurde niet lang of er was weer oorlog. Mijn vader moest weer in de oorlog, en mijn moeder was er niet.”

Zo begint het leven van de vader van kunstenaar Wim Salki. In 1950 komt Tommy met stoomschip Ranchi naar Nederland. Hij is dan 14 jaar. Waarom Nederland? Omdat zijn Javaans-Molukse vader soldaat was in het Koninklijk Nederlands Indisch Leger. Met dat leger vocht hij tegen naar onafhankelijkheid hunkerende Indonesiërs. Toen Indonesië onafhankelijk werd, moest de familie Salki vrezes voor hun leven en werden ze hals over kop naar Nederland gebracht.

De familie Salki komt in Zuid-Limburg terecht. De vader van Tommy overlijdt in 1954. Tommy schrijft: “Daar zat ik als jongen van 18 jaar. Een stiefmoeder waar ik niet mee kon opschieten, mijn eigen zusjes en nog twee stiefbroertjes en een stiefzusje. Zes weken na de dood van mijn vader leerde ik mijn vrouw kennen. Toen ik 19 was zijn we gaan trouwen. We kregen twee dochters en een zoon.”

Die zoon is Wim Salki. Zijn familiegeschiedenis loopt als een rode draad door zijn beeldende werk. Salki heeft een expositie ingericht in Museum Perron Oost ter ere van zijn vader. Een installatie bestaande uit foto's en licht. Sferen en schimmen zijn de kernbegrippen van de installatie. Het verhaal dat Wim Salki wil vertellen, is dat hij zijn vader eigenlijk nooit heeft gekend. Zijn vaders leven was in 1942, toen hij in een Japans interneringskamp terecht kwam, voorbij. Vanaf dat moment bestond hij slechts als mens tussen schimmen.

De installatie van Wim riep op tot gesprek en meer dan dat. Als we op het perron waren ontstonden er gesprekken met voorbijgangers over oorlog, migratie, woede en (on)verdraagzaamheid. Die gesprekken kregen nog een extra lading, omdat tijdens de expositie tot twee keer toe de ramen van het museum werden ingegooid. Zonder afzender. We weten niet wat de reden voor de vernieling was.

9, 10 en 11 oktober, audioverhalen in de Blauwe Auto

Tijdens Art Oost waren vijf audioportretten van Ranchipassagiers te beluisteren. De verhalen waren te beluisteren in De Blauwe Auto, een soort pausmobiel, die vertrok en eindigde bij Museum Perron Oost. De route voerde door het Oostelijk Havengebied langs verschillende locaties van Art Oost en maakte een tussenstop op de parkeerplaats van Hotel Djakarta (Javakade) waar de Ranchi zeventig jaar geleden aanmeerde. De audiotour was toegankelijk voor twee passagiers per rit en was binnen een mum van tijd uitverkocht. De gasten kregen een pakketje met spekkoek en speciaal gemaakte servetten. Op een plastificeerde kaart konden ze zien waar alle baby's geboren waren. Onderweg ontstonden interessante gesprekken tussen de chauffeurs (Anet en Joost Wilgenhof) en de bezoekers over de Indische koloniale tijd. Sommige bezoekers hadden zelf Indische roots en herkenden zich in

de verhalen van de Ranchipassagiers. Andere bezoekers hoorden voor het eerst over de redenen waarom honderd duizenden Indische Nederlanders destijds de voormalige kolonie moesten verlaten.

Vanaf 12 oktober audioverhalen online

De verhalen zijn ook online te beluisteren. www.artoost.amsterdam/audiotour-reisvanderanchi

Vervolg Reis van de Ranchi

Het Ranchi-project krijgt in 2021 een vervolg in de vorm van een reizende expositie, een oral-history evenement in samenwerking met het IISG en een online archief. Verhalen worden verzameld in combinatie met historisch beeldmateriaal uit de familiecollecties van de Ranchi passagiers.

De oral-history bijeenkomst in samenwerking met het IISG stond oorspronkelijk op 2 oktober 2020 gepland en is vanwege corona verplaatst naar 2021. De expositie die daarbij hoort was op 2 oktober al af.

We hebben de expositie gemaakt op tafellinnen. Totaal 5 tafellakens en 66 servetten.

Foto's op de servetten komen uit het familie-archief van de Ranchi-baby's. Op het tafellaken staat een routekaart met daarop aangegeven waar welke baby's geboren zijn. Langs de buitenrand staan alle passagiers.

Rosa Johanna heeft de expositie ontworpen en haar moeder heeft de servetten en tafellakens allemaal omgezoomd. Beide zijn buurtbewoners en hebben een Indische familiegeschiedenis. Hun familierecept zal op 5 mei 2021 uitgeserveerd worden bij de Vrijheidsmaaltijd. Als corona het toelaat.

Ook is er een artikel verschenen in de Moesson over de Reis van de Ranchi. (zie bijlage)
Geschat aantal bezoekers 360

5: Expositie - Mijn reis over de Donau van Marcella Pannescu 22 december 2020 t/m 22 februari 2021

Marcella Pannescu over de achtergrond van haar tentoonstelling:

“Toen ik klein was, was ik met mijn jongere broer Catalin heel vaak bij mijn grootouders op het platteland. Het was heel fijn om daar te zijn. In de zomer was het meestal heel erg warm en in de winter was het vaak ijskoud. Het leven was in die tijd niet makkelijk. Er was veel armoede, vooral in de grote steden. Op het platteland had bijna iedereen een eigen moestuin, een boomgaard met kippen of andere dieren. Veel mensen hadden varkens of koeien om in het levensonderhoud te voorzien. Ik droomde toen ik klein was heel vaak van reizen, van ver weg te gaan van huis. Van ergens naartoe gaan waar je niet weet hoe het daar zal zijn, hoe de mensen zijn die andere gewoonten hebben. Zo dacht ik er vaak aan hoe mooi het zou zijn als de Donau de andere kant op zou stromen, dus in tegengestelde richting. Dan zou ik me misschien wel hebben verstoep in een klein bootje en me vanaf mijn geboorteplaats helemaal naar Duitsland laten meestromen. Gewoon me laten meevoeren op de stroom van die grote rivier. En ik zou uiteindelijk aankomen midden in het Zwarte Woud in Duitsland, waar de rivier begint en mijn droomreis zal eindigen. Dan zou ik vrij zijn om verder te gaan waarheen ik wil.

Het was de communistische tijd met Ceausescu aan de macht. Het was in de tachtiger jaren bijna onmogelijk om het land uit te komen. Veel mensen wilden weg om ergens anders in Europa te gaan leven of werk te vinden. Dat wilde ik ook graag, toen ik wat ouder werd. Ik had na de middelbare school een universitaire studie gedaan, maar zelfs met een goede opleiding was het heel moeilijk om aan een baan te komen.

Na de val van het regime in 1989 is er heel veel veranderd. Eindelijk kon ik weg. En kon ik gaan reizen. Maar ook dat was heel moeilijk begin van negentiger jaren. Je moest een visum hebben. De aanvraag duurde heel lang en ging gepaard met enorm veel bureaucratie.

Op mijn droomreis over de Donau zou ik door veel landen zijn gekomen die ik al veel eerder graag had willen bezoeken. Maar ik begin helemaal aan het begin, daar waar de Donau in de Zwarte Zee stroomt, het plaatsje Sulina. Dan kom ik langs de steden Tulcea, Galati en Braila. Na meer dan 1000 kilometer kom ik in Bulgarije. Daarna reis nog een stukje door Servië, langs de hoofdstad Belgrado en door Kroatië. Daarna vaar ik in Hongarije door de hoofdstad Boedapest en nog een paar prachtige oude steden zoals Vac en Visegrad.

Ik ga steeds verder in westelijke richting. Ik ben nu in Slowakije en vaar door Bratislava, ook zo'n mooie oude stad. Op de heuvel midden in de stad zie ik de beroemde burcht. Daarna kom ik aan in Oostenrijk en ben onder de indruk van de stad Wenen. 'An der schönen blauen Donau'... maar zo blauw is de rivier helaas niet.

In Wenen maak ik een pauze van een paar dagen om de stad te bezoeken. Ik ben onder de indruk van de architectuur, de theaters, paleizen en de musea. Ik zie veel beelden van beroemde mensen zoals Mozart, Schubert en de schilder Gustav Klimt. Beelden en portretten hebben me altijd al gefascineerd. Dat zou ik ook willen: beelden en portretten maken, het liefst in klei als keramische beelden. Als ik een nieuwe plek heb gevonden ga ik daar mee beginnen: beelden maken van mijn familie of van beroemde personen of kunstenaars. Na deze pauze vaar ik verder, eerst door Linz en bij Passau passeer ik de Duitse grens.

Na de grote steden Regensburg, Ingolstadt en Ulm kom ik aan in Donauschingen. Daar is de bron van de Donau. Hier stap ik uit mijn bootje en van hier begint een nieuw en heel ander leven.

Maar ik zal nog vaak in mijn geboorteland terugkeren. Mijn kinderen wonen daar en ook heb ik inmiddels een kleinzoon. Wie weet kan ik me ooit eens gewoon stroomafwaarts laten meevoeren, terug over de Donau en dan weer aankomen in mijn geboortedorp. Maar dat zal wel voor altijd een andere droom blijven. Maar beelden maken: dat is geen droom meer maar al werkelijkheid geworden!

Geschat aantal bezoekers in 2 maanden 300